

ПРОБЛЕМА НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОВІДОМОСТІ МАЙБУТНІХ СПЕЦІАЛІСТІВ ВИЩОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ЗАКЛАДУ

В статтє поднята проблема формирования національного самосознания студентов в высшем учебном заведении. Приведены данные констатирующего эксперимента, полученные в результате изучения этой проблемы.

This article deals with the problem of forming students' national consciousness in higher educational institutions. The author gives the data obtained as a result of verifying experiment connected with the investigation of this problem.

Цілком складні проблеми, які постають перед студентами вищої школи потребують серйозних випробувань та ставлять конкретні вимоги до формування особливості майбутнього вчителя. Час потребує від молоді ініціативності, певного вибору, але життєві ситуації, які виникають при цьому, вчать пильності й обережності. Духовні, інформаційні, економічні, енергетичні та інші труднощі, які постають перед суспільством України, загострюють протиріччя. І при цьому виникає питання: якою ж має бути особистість спеціаліста, щоб вижити та успішно діяти в сучасних умовах?! Шкільна практика є свідомством того, що вихованці вищого педагогічного закладу далеко не завжди органічно впливаються у відношення по-перше: з вчительським колективом, а це помітно стримує процес адаптації до

педагогічної роботи, заважає пошуку свого місця у педагогічному осередку школи; по-друге: вчорашні студенти стають невпевненими вчителями, мають труднощі у спілкуванні з учнями.

Причину такого положення треба шукати у тому, що студенти не бачать себе у ролі вчителя. В чому вона полягає? Вчитель виступає організатором дитячого колективу, тобто людиною, відповідальною за чужу долю. Чи усвідомлюють це сьгоднішні студенти?! Молоді дипломники, які будують своє майбутнє, приречені на довічне поневіряння у пошуках свого місця в оточені людей.

Головним завданням вузівського навчання є організація процесу виховання майбутнього вчителя таким чином, щоб підготувати молодь до самостійного життя, але найголовніше – навчити майбутнього спеціаліста розуміти себе самого й інших, виховати особистість.

Усяка нова естетична реальність (якою є сьгоднішня Україна) уточнює для людини його етичну реальність. Розуміння “добра” й “погано” - поняття перед усім естетичні, які випереджають категорії “добра” і “зла”. Естетичний вибір завжди індивідуальний і естетичне хвилювання – завжди хвилювання особистісне. Чим найчіткіший його моральний вибір, тим він вільніший.

Будучи спеціалістами художнього фаху, людьми, які мислять категоріями естетичними, ми гостріше сприймаємо світ, його зміни, своє оточення, виражене більш матеріально, а значить – достатньо чітко і виразно.

Аналіз вузівської практики дозволяє вести розмову про те, що загострилась проблема формування національного самоусвідомлення особистості майбутнього спеціаліста вищої школи.

Забгато чужого оточує нас в нашій Українській Землі. Англійська мова, комп’ютери, техніка, одяг наших громадян, радіо, телебачення, назви магазинів, клубів тощо. Чи можна

повернути втрачене: самотність предків? Їхні співи, манеру одягатися, колорит мови, пісні, танці? Чи можна повернутися обличчям до живої природи і навчитися у неї того, як слухали й навчалися ті, які залишили нам світ під назвою “Трипільська культура”?

Яким таким синтетичним засобом, окрім читання можна навіки закарбувати живі слова Г.Сковороди, Т.Г.Шевченка, Л.Українки, О.Кобилянської, В.Стефаника, С.П.Плачинди та їх нащадків?

Національна самосвідомість майбутніх спеціалістів має в собі: цілком особисті якості, здібності, соціальну значимість, зовнішність. Самоповага, завоювання поваги до себе інших людей, усвідомлення себе потрібним співвітчизникам і нарешті – патріотизм, як істинне джерело педагогічної мудрості.

Це спонукало нас на певне дослідження. В ньому, ми намагались розглянути існуючу проблему серед учнів старших класів, та студентів різних курсів Криворізького державного педагогічного університету, тобто визначити, як нове покоління – наша зміна, розуміє термін “національне самоусвідомлення особистості”.

I. Дослідна робота серед студентів. Багато студентів - 70% - визначають їх, як певні якості особистості: націоналістичні - 45%, патріотичні - 15%, вольові - 10%; деякі студенти розуміють як відношення до інших людей - 20%, як відносини суспільства до людини - 10%.

II. Дослідна робота серед студентів. Аналіз, який було проведено на основі творів першого курсу довів, що 55% студентів хочуть бути вчителями, решта 45%, невпевнені в обраній професії. Серед якостей особистості, які вони включили у розуміння поняття ідеалу вчителя є такі: доброзичливість - 26%, співпереживання й порозуміння - 24%, знання фаху - 20%, любов до дітей - 8%, впевненість у собі - 5%, справедливість - 4%, вміння прогнозувати - 3%,

критичність - 3%, педагогічний такт - 3%, твердість та рівновага - 2%, чесність - 2%.

Таким чином студенти виділили, перед усім, якості особистості, пов'язані з емоційним співпереживанням (емпатією та рефлексією). На ділових та вольових якостях не було акцентовано їх увагу.

Зібрані факти дозволяють говорити про те, що більшість майбутніх педагогів дуже нечітко уявляють собі модель особистості вчителя. Питання сконцентровано на проблемах особистості. Проблеми національного усвідомлення взагалі не існують, її нівельовано.

III. Дослідна робота у школі. На питання: "В якій державі хотіли б жити?" учні старших класів відповіли, так: дев'ятикласники - 40% - хочуть залишитися жити та працювати в Україні; учні випускного класу - 25% - не бачать перспективи проживання на батьківщині. Але дає надію той факт, що шестикласники - 70% - й одинадцятий клас - 65% - бачать себе гідними громадянами України, здібними до самореалізації у умовах часу.

Це доводить, що: "Українському роду нема переводу". Та прірва, яка постала між студентами старших курсів, та їх майбутньої зміною скоро щезне. Молодь – це майбутнє України, мова – основа державності, засіб спілкування, спосіб мислення і колорит звучання. Людина, наповнена внутрішнім змістом, повагою до себе, свого народу і землі, має бути гордою і впевненою у своїм виборі, у своїх вчинках.

Найважливішим засобом формування національної самосвідомості особистості, на наш погляд, є: вірування, мова, національні традиції та звичаї. Майбутні вчителі повинні володіти рідною мовою, знати свою історію, історію краю, де народилися; свій родовід. Одягатися з фольклорним акцентом в колориті вбрання, бути цікавою у спілкуванні людиною, визначеною у своїх загальнокультурних та естетичних смаках. Та, незважаючи на фах, бути людиною

літературною, читаючою. Ці засоби збагачують національне виховання і освіту, роблять їх самобутніми, надаючи певні форми, гармонійно виражені змістом. Народні традиції в житті стають соціально-психологічним механізмом організації поведінки людини, своєрідним “містком” між суспільним та індивідуальним. Через них здійснюється “зв’язок часів”. І сьогодні нарешті стає можливим інший підхід до виховання майбутнього покоління з позиції духовних законів і єдності національного усвідомлення. На наш погляд шляхи формування національної самостійності треба впроваджувати через розбір спеціальних курсів, які розглядають питання взаємовідносин в системі “вчитель-учень” (конфліктологія), організація студентських товариств і клубів, які б мали свій друкарський орган тощо. А також, це дуже важливо, через пізнання Закону Божого як єдиного джерела земної та духовної мудрості, уявлення життя людини через сприйняття світу музики, народного співу; мудрості, через усний фольклор; візуальне мистецтво через живопис, малюнок, образи вірування предків, виражені скульптурою, архітектурними пам’ятниками, розпис, ікони.

Закінчити можна словами Криворізької поетеси Павлини Світлої:

Через біль,
Через шепіт моління.
Поза тьму,
До загублених борів,
До погаслих лісів,
До полів шепотіння, до води.
До її велезвучної мови,
До початку-початків:
Сумління,
Що є голосом божим
І прадідів дар.